

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

Anssi Malinen 2002

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI

Kivikautisen asuinpaikan arkeologinen koekaivaus

Anssi Malinen
Lahden kaupunginmuseo
Päijät-Hämeen maakuntamuseo
2002

Rahoitus
Euroopan Unionin Aluekehitysrahasto
Lahden kaupunki
Hollolan kunta
Orimattilan kaupunki

SISÄLLYS

Sivu

1. Kohdetiedot	1
2. Johdanto	2
3. Kaivausmenetelmät	2
4. Havainnot	3
4.1 Koeruudut	3
4.2 Koekuopat	3
4.3 Löydöt	5
5. Yhteenvedo ja tulkinta	5

LIITTEET

- 1 Kartat
- 2 Kuvaluettelot
- 3 Kopio pinnakkaisista

1. Kohdetiedot

Kunta	Kylä	Nimi	Peruskartta	x/y/z
Orimattila 560	Tönnö 416	Hongistonmäki	3111 01 Huhdanoja	6740 87 3429 68 60

Mj-tyyppi	Ajoitus	Lkm	Lk
asuinpaikka	kivikausi	1	II

Tila ja Rno

Reivilä 1:4

Maanomistaja

Vilander Toivo Armas oikeudenomistajat
Viikarintie 1
16300 Orimattila

Kohde ja ympäristö:

Kohde sijaitsee Orimattilan kirkosta noin 4,5 km etelälounaaseen Porvoonjoen itäpuolella. Asuinpaikka on peltoalueen reunassa jokeen viettävän rinteessä päällä. Kaivausajankohtana pelto ei ollut asuinpaikan kohdalla viljelyksessä, vaan se oli lammaslaitumena. Metsässä kasvaa pääasiassa kuusta, mutta pellon reunassa myös mäntyjä. Pellolla maalaji on rinteessä päällä pääosin lajittunutta hietaa, alempana hiesua. Metsän puolelle hietä jatkuu vajaat 10 metriä, jonka jälkeen maa muuttuu hiesuksi. Asuinpaikan itä- ja kaakkoispuolella on kallioinen Hongistonmäki.

Löydöt:

KM 33185:1 - 10

Aiemmat löydöt:

KM 32255: 1 - 4 (kvartsikaavin, 5 kvartsiteelmää, 6 kvartsiydintä, 30 kvartsi-iskosta)

Negatiivit:

LKM 126490 - 126491 (inventointi 2000)

LKM 130723 - 130730

Diat:

LKM 32971 - 78

Tutkimukset:

2000 inventointi, Hannu Poutiainen

Huomautuksia:

Kiinteistötiedot on saatu maanmittauslaitoksesta, maanomistustiedot väestörekisterikeskuksesta.

2. Johdanto

Asuinpaikka löytyi vuoden 2000 Porvoonjoen vesistöalueen inventoinnissa, jossa etsittiin ennalta tuntemattomia kivikautisia asuinpaikkoja. Inventointi, kuten myös kesän 2002 koekaivaus liittyivät Lahden kaupunginmuseon vuonna 2000 aloittamaan tutkimusprojektiin "Porvoonjoen asutustutkimus. Kansallismaiseman synty ja tulevaisuus". Kaivauksen rahoitus on saatu Euroopan Unionin aluekehitysrahastolta, Orimattilan kaupungilta, Lahden kaupungilta ja Hollolan kunnalta.

Inventoinnissa metsän reunassa sijainneesta perunapellosta löytyi melko runsaasti kvartssia, ja näytti mahdolliselta, että asuinpaikka voisi jatkua myös metsän puolelle. Tämän selvittäminen olikin kesän 2002 koekaivauksen tavoitteena. Lisäksi kaivauksella haluttiin saada tietoa asuinpaikan ajoituksesta ja luonteesta.

Koekaivauksen ajankohta oli 17.6. - 20.6. Kaivauksia johti fil. yo Anssi Malinen, kartanpiirtäjänä toimi Huk Tea Tanskanen, ja kaivajina fil. yo Tuomas Takala sekä Hollolan kunnan palkkaamat kesätyöläiset Matti Seppälä ja Marko Ijäs. Olosuhteet olivat koko kaivauksen ajan hyvät. Kaivauspaikka sijaitsi lammasaitauksessa, mikä antoi oman lisänsä töiden kulkuun. Erityistä haittaa lampaista ei kuitenkaan ollut, vaikka koordinaatiston merkitsemiseen käytetty maalarinteippi niille maistuikin.

Kaivauksen aikana koekuopitettiin potentiaalisia asuinpaikka-alueita Hongistonmäen asuinpaikan etelä- ja pohjoispuolilla. Hongistonmäen pohjoispuolella sijaitsevan Nivostenmäen luoteispuolelta löydettiin kaksi kvartsi-iskosta, joita ei ole luetteloitu. Löytöpaikan koordinaatit ovat 6741 21 / 3429 56. Korkeus on peruskartan perusteella noin 60 m mpy. Löytöpaikka sijaitsee kallionjyrkänteen alapuolella paikassa, jossa kallio alkaa kaartaa koilliseen.

3. Kaivausmenetelmät

Kaivaus aloitettiin mittaamalla 30 metriä pitkä peruslinja metsän puolelle lähelle pellon reunaa. Linjan kompassisuunta oli 20 goonia. Tälle linjalle paalutettiin kolme 1 x 1 metrin kokoista koeruutua. Keskimmäisen ruudun lounaiskulman koordinaateiksi annettiin 200/300. Koordinaatistossa x kasvaa pohjoiseen ja y itään. Peruslinjalta mitattiin kulmaprisman ja rullamitan avulla pellolle ulottunut poikkittaislinja, jolle sijoitettiin yksi 1 x 1 metrin kokoinen koeruutu.

Koeruudut vaaittiin kaikista kulmista. Tämän jälkeen metsässä olevista ruuduista poistettiin turve ja humuskerros lapiolla, jolloin saatiin taso 0. Kaivamista jatkettiin tasokaivauksena. Ruuduissa 200/300 ja 207/299 kaivettiin aluksi 5 cm, jonka jälkeen jatkettiin toiset 5 cm tasoon 1. Ruudussa 192/300 kaivaminen lopetettiin viiden cm:n jälkeen. Koska kaikki ruudut olivat löydöttömiä, ei tasokaivausta jatkettu, vaan ruutujen pohjoispuolet kaivettiin lapiolla syvyyteen, jossa hieta muuttui harmahtavaksi. Kaikki kaivettu maa seulottiin. Pellolla olevasta koeruudusta poistettiin kyntökerros lapiolla, jonka jälkeen kaivettiin lastalla 5 cm tasoon 1. Koska maa oli hyvin kovaa, jatkettiin ruudun kaivamista lapiolla vielä noin 10 cm. Kaikki maa seulottiin. Kahdesta koeruudusta piirrettiin ja valokuvattiin yksi leikkaus.

Koska metsän puolelle kaivetuista koeruuduista ei tullut löytöjä, tutkimuksia jatkettiin koekuoppittamalla peltoaluetta. Tavoitteena oli selvittää, onko kyntökerroksen alla säilynyt tuhoutumattonta kulttuurikerrosta. Pellolle mitattiin koordinaatisto kulmaprisman, bussolin ja rullamittojen avulla, ja kaivettiin koekuoppia aluksi 10 metrin ja myöhemmin löytöjen perusteella myös

viiden metrin välein. Koekuoppien koordinaatit ovat niiden lounaiskulmista. 50 x 50 cm:n kokoisista koekuopista kaivettiin ensin kyntökerros, jonka jälkeen kuoppia syvennettiin puhtaaseen pohjamaahan asti. Kaikki maa seulottiin, ja kyntökerroksen löydöt laitettiin omiin löytöpusseihin. Kaikkien koekuoppien pintakorkeudet vaaittiin, lisäksi ne dokumentoitiin sanallisesti, ja kahdesta piirrettiin ja valokuvattiin yksi leikkaus.

Korkeuspisteiksi sopivien maakivien puuttumisen vuoksi jouduttiin korkeuspisteeksi lyömään puupaalu sopivaan kohtaan metsäalueelle. Tälle mitattiin myöhemmin absoluuttinen korkeus 60,00 m mpy PHP:n mittaryhmän GPS-laitteistolla. Peitteisen maaston vuoksi tulokseen on suhtauduttava pienellä varauksella. Pisteelle 200/300 mitattiin koordinaatit 6740 863,67 / 3429 680,11. Kaivauskoordinaatisto kiinnitettiin läheisen ladon kahteen kulmaan kulmaprismalla ja rullamitoilla. Mittaukset tarkistettiin bussolilla. Ladon kaakkoiskulman koordinaatit ovat: $x = 234,40$, $y = 300,50$. Luoteiskulman koordinaatit ovat: $x = 237,60$, $y = 293,70$.

4. Havainnot

4.1 Koeruudut

Ruudut 192/300, 200/300, 207/299

Kaikissa ruuduissa pintakerroksen paksuus oli 15 - 20 cm. Turpeen alla oli humuksen sekaista harmahtavaa hietaa, ja ruudussa 200/300 paikoin nokea. Pintakerroksessa oli runsaasti juuria. Pintakerroksen alla oli ruskeaa lajittunutta hietaa. Ruutujen 200/300 ja 207/299 itäreunoilla oli paikoin sekoittunutta humuksen ja noen sekaista maata, joka ulottui tasoon 1. Noin 35 - 40 cm:n syvyydessä hietä muuttui vaaleammaksi ja harmahtavaksi.

Ruutu 201/289

Kyntökerros oli ruskeaa humuksen sekaista hietaa, sen paksuus oli noin 20 cm. Kerroksen alla oli kova, harmaanruskea hiesuinen hietä, ruudun itälaidalla oli kuitenkin aivan kyntökerroksen alapuolella punertavanruskea ohut hietakerros, joka oli enimmillään noin 10 cm paksu. Tässä kerroksessa oli hieman hiilimuruja. Merkkejä kulttuurikerroksesta ei havaittu.

Löydöt: viisi kvartsi-iskosta kyntökerroksesta, kaksi 1. kerroksesta.

4.2 Koekuopat

181/290

50 x 50 cm, syvyys 55 cm

Länsileikkaus: 0 - 25 cm tummanruskea humuksen sekainen hietä (kyntökerros), 25 - 45 cm tumma humuksen sekainen sekoittunut hietä, jossa hieman hiilimuruja, pohjalla savinen hiesu. Kuopan itäreunalla heti kyntökerroksen alla vaalea, kova hiesuinen hietä.

191/270

45 x 50 cm, syvyys 30 cm

itäleikkaus: 0- 13 cm harmaa hiesuinen hietä (kyntökerros). alla harmaa kova hiesuinen hietä

191/280

40 x 40 cm, syvyys 30 cm

itäleikkaus: 0 - 20 cm tummanruskea humuksen sekainen hietä. Alla vaaleanharmaa kova hiesuinen hietä.

191/290

50 x 55 cm, syvyys 40 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 26 cm ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros), alla vaaleanharmaa hieta.

Löydöt: kvartsi-iskos kyntökerroksesta

201/280

50 x 50 cm, syvyys 25 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 13 cm harmaa hiesuinen hieta (kyntökerros). Alla harmaa kova hiesu.

201/285

40 x 45 cm, syvyys 35 cm

Itäleikkaus: 0 - 23 cm ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros), alla vaalea kova hiesuinen hieta.

Löydöt: 8 kvartsi-iskosta kyntökerroksesta, 1 iskos kyntökerroksen alta

211/285

50 x 50 cm, syvyys 30 cm

Itäleikkaus: 0 - 22 cm, ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros), 22 - 27 cm vaaleanruskea hieta. Alla vaaleanharmaa kova hiesuinen hieta.

Löydöt: 11 kvartsi-iskosta kyntökerroksesta

211/290

50 x 60 cm, syvyys 35 cm

Itäleikkaus: 0 - 22 cm ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros). Alla vaaleanharmaa hyvin kova hieno hieta.

Löydöt: 1 kvartsi-iskosta kyntökerroksesta, 1 iskos kyntökerroksen alta

219/298

45 x 45 cm, syvyys 35 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 7 cm pintaturve, 7 - 18 cm humuksen sekainen hieta, 18 - 32 cm harmaanruskea hieta. Alla harmaa hieta.

221/285

40 x 40 cm, syvyys 45 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 26 cm ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros). 26 - 40 cm harmaanruskea hieta. Alla vaaleanharmaa hiesuinen hieta.

221/290

40 x 45 cm, syvyys 55 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 24 cm ruskea humuksen sekainen hieta (kyntökerros), kerroksen alaosassa hiiliä ja nokea. 24 - 40 cm harmaanruskea pehmeä hieta, jossa muutamia hiilimuruja. Alla vaaleanharmaa hieta.

Löydöt: kvartsi-iskos kyntökerroksesta

226/298

40 x 40 cm, syvyys 35 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 7 cm pintaturve, 7 - 19 cm humuksen sekainen hieta, 19 - 33 cm harmaanruskea kova hieta. Alla vaaleanharmaa kova hiesuinen hieta.

231/290

50 x 50 cm, syvyys 35 cm

Pohjoisleikkaus: 0 - 15 cm tummanharmaa humuksen sekainen hieta (kyntökerros). Alla harmaa hieta.

4.3 Löydöt

Kaivaukselta löytyi yhteensä 31 kvartsiartefaktia viidestä pellolle kaivetusta koekuopasta ja yhdestä koeruudusta. Kyntökerroksesta löytyi yhteensä 27 ja kyntökerroksen alapuolelta 4 kvartssia. Eniten löytöjä oli koekuopista 201/285 ja 211/285, yhteensä 20 kvartssia.

5. yhteenveto ja tulkinta

Kaivausten perusteella Hongistonmäen asuinpaikka on melko pieni ja rajautuu kokonaan pelto-alueelle kumpareen korkeimman kohdan tuntumaan. Se voidaan ajoittaa melko luotettavasti rannansiirtymisen perusteella Ancyclusjärven regressiovaiheeseen, asuinpaikan paljastuminen on tapahtunut noin 8700 BP (Sirviö, Kajander, Heikkilä 2001). Ranta on vetäytynyt alueelta suhteellisen nopeasti, eikä asuinpaikasta ole sen vuoksi tullut kovin pitkäikäistä.

Rakenteita tai kulttuurikerrosta ei kaivauksissa havaittu. Näyttää siltä, että kyntäminen on tuhonnut ainakin valtaosan asuinpaikasta. On kuitenkin mahdollista, että kyntökerroksen alapuolella olisi vielä jäljellä kulttuurikerrosta tai rakenteita. Tähän voivat viitata kyntökerroksen alapuolelta löytyneet neljä kvartssia ja se, että kyntösyvyys vaihtelee voimakkaasti ollen paikoin vain noin 15 cm. Myös läheisen ladon pohjoispuolella on potentiaalista asuinpaikka-aluetta, se oli kuitenkin viljelyksessä, eikä sitä voitu tutkia.

Lähteet

Sirviö, T. - Kajander, M. - Heikkilä, M. 2001. Ancyclus-transgressio ja pienvesistöjen kehitys Lahden - Orimattilan alueella. Lahden kaupunginmuseo. Julkaisematon.

Lahdessa 3.10. 2002

Anssi Malinen

Pk-ote 3111 01 Huhdanoja ja 3111 04 Orimattila 1:20000
Maanmittauslaitos, Perus-cd versio 2001

● Orimattila Hongistonmäki

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI 2002

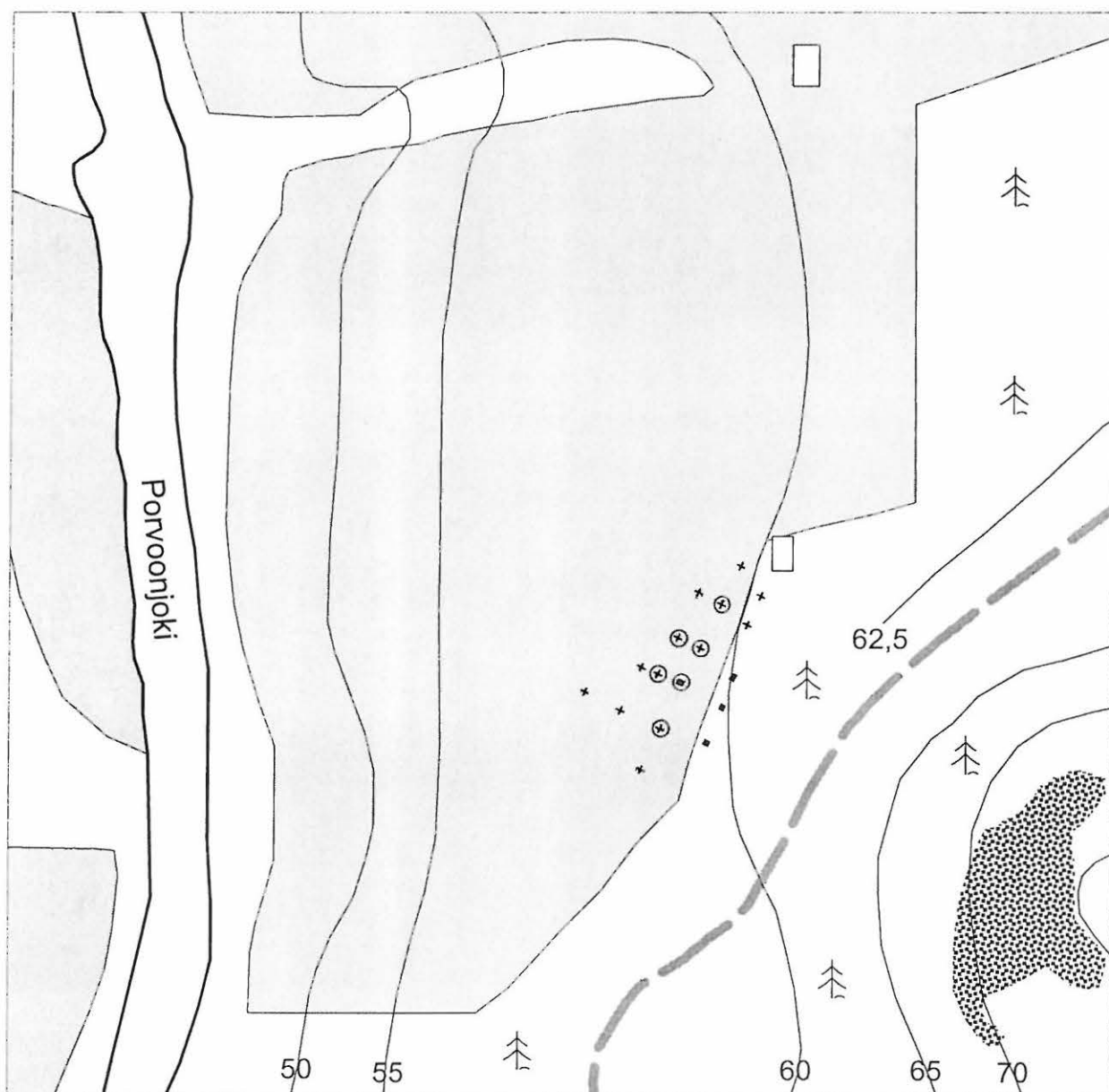
Liite 1, s. 2

Yleiskartta
Mk 1:1500

Piirt. Anssi Malinen
Karttapohjana peruskartan suurennos

0 30m

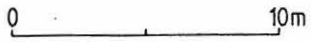
■ koeruutu	- - - tieura
+ koekuoppa	🌲 havumetsää
○ koeruutu/ -kuoppa,
josta löytöjä	⬜ avokallio
□ lato	□ pelto

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI
Anssi Malinen 2002

Liite 1, s. 3

Koekuopituskartta

Mk 1:200

Piirt. Tea Tanskanen
Anssi Malinen

+ koekuoppa

□ koeruutu

59,28
+
231/290

59,79
+
226/298

59,01
+
221/285

59,48
+
221/290

59,80
+
219/298

59,29
+
211/285

59,66
+
211/290

59,74
□
207/299

59,08
+
201/280

59,50
+
201/285

59,63
□
201/289

59,78
□
200/300

58,27
+
191/270

58,90
+
191/280

59,45
+
191/290

59,74
□
192/300

59,08
+
181/290

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI

Anssi Malinen 2002 :

Vaaituskartta

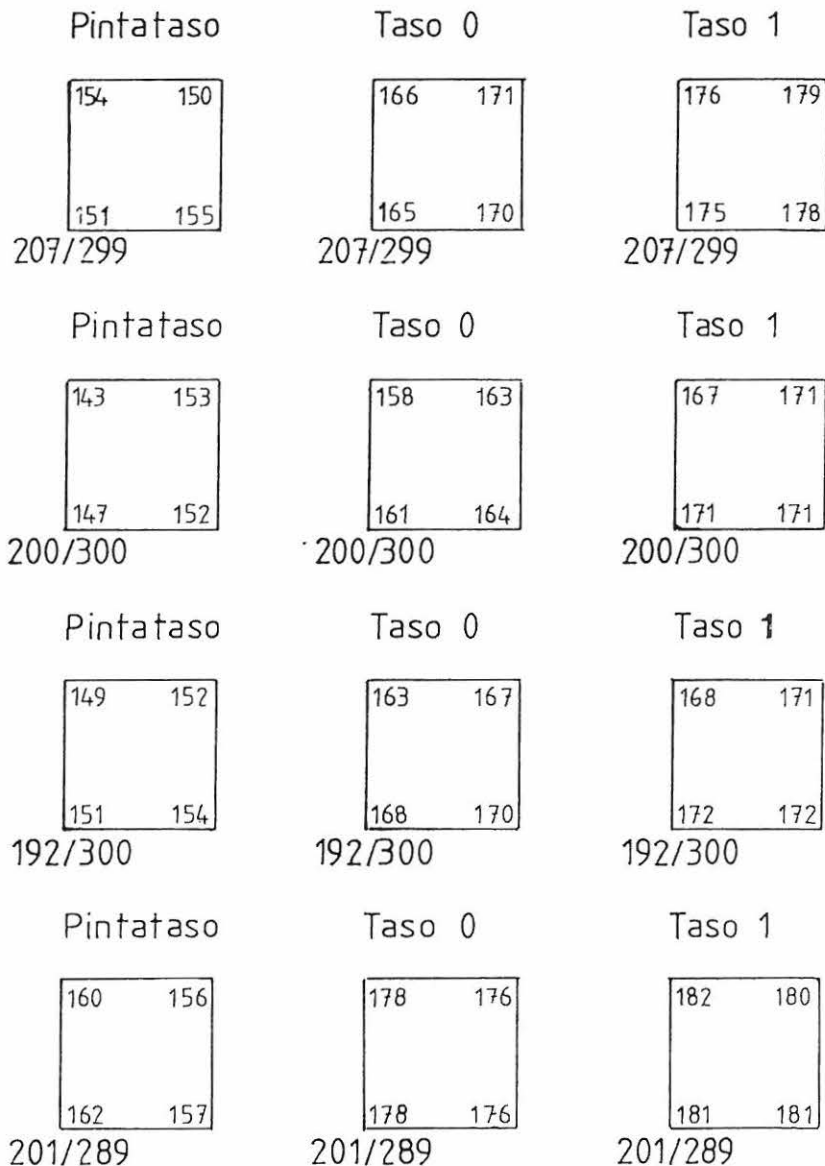
Kp 60,00 m mpy

Koje 125

Mk 1:50

Piirt. Tea Tanskanen, Eero Leppänen

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI

Anssi Malinen 2002

Liite 1, s. 5

Leikkauskartta

Mk 1:20

0 1m

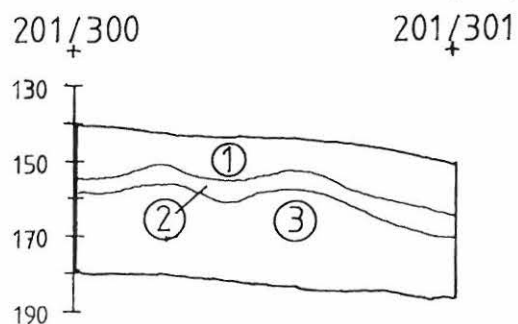
Kp 60,00 m mpy

Koje 125

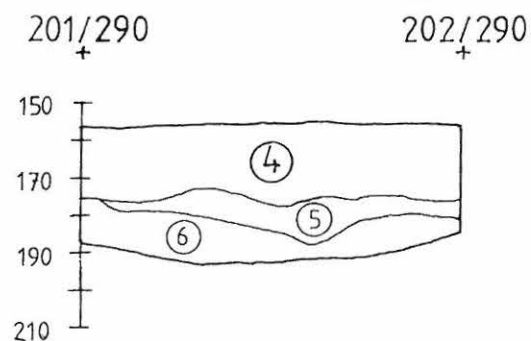
Piirt. Tea Tanskanen, Eero Leppänen

- ① Pintaturve
- ② Humuksensekainen ruskeanharmaa hiehta
- ③ Ruskea hiehta
- ④ Kyntökerros, ruskea humuksensekainen hiehta
- ⑤ Harmaanruskea hiesunsekainen hiehta
- ⑥ Vaaleanharmaa hiesunsekainen hiehta

Koeruutu 200/300, pohjoisleikkaus

Koeruutu 201/289, itäleikkaus

ORIMATTILA HONGISTONMÄKI

Anssi Malinen 2002

Leikkauskartta

Mk 1:20

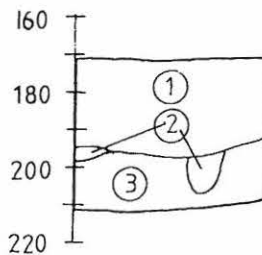
Kp 60,00 m mpy

Koje 117

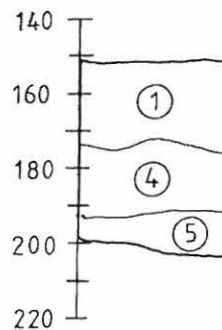
Piirt. Tea Tanskanen, Eero Leppänen

- ① Kyntökerros, humuksensekainen ruskea hieta
- ② Pönnertavanruskea hieta
- ③ Vaaleanharmaanruskea hieta
- ④ Harmaanruskea hiesunsekainen hieta
- ⑤ Vaaleanharmaa hiesunsekainen hieta

Koeruutu 191/290
Pohjoisleikkaus

Koeruutu 211/290
Pohjoisleikkaus

Orimattila Hongistonmäki
Kivikautisen asuinpaikan arkeologinen koekaivaus 2002

negatiiviluettelo

Alkuperäisiä negatiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa.
 Kuvaaja: Anssi Malinen

nro	pvm	aihe	suunta
130723	18.6.	200/300, N-leikkaus	etelästä
130724	19.6.	Työkuva	lounaasta
130725	19.6.	Ruutu 201/289, E-leikkaus	lännestä
130726	19.6.	Kuoppa 221/290, N-leikkaus	etelästä
130727	19.6.	191/290, N-leikkaus	etelästä
130728	19.6.	Työkuva	koillisesta
130729	19.6.	Yleiskuva	lounaasta
130730	20.6.	Yleiskuva	pohjoisesta

Orimattila Hongistonmäki
Kivikautisen asuinpaikan arkeologinen koekaivaus 2002

Diapositiiviluettelo

Alkuperäisiä diapositiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa.
 Kuvaaja: Anssi Malinen

kuva	pvm	aihe	suunta
32971	18.6.	200/300, N-leikkaus	etelästä
32972	19.6.	Työkuva	lounaasta
32973	19.6.	201/289, E-leikkaus	lännestä
32974	19.6.	Kuoppa 221/290, N-leikkaus	etelästä
32975	19.6.	Kuoppa 191/290, N-leikkaus	etelästä
32976	19.6.	Työkuva	koillisesta
32977	19.6.	Yleiskuva	lounaasta
32978	20.6.	Yleiskuva	pohjoisesta

